

ОСВІТА І НАУКА В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ ТА КОНФЛІКТІВ У ХХІ СТОЛІТТІ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ МАТЕРІАЛІВ

ГО «НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ»
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
ДУ «ІНСТИТУТ ЕНДОКРИНОЛОГІЇ ТА ОБМІНУ РЕЧОВИН
ІМ. В.П. КОМІСАРЕНКА НАМН УКРАЇНИ»
ДУ «ІНСТИТУТ НЕВРОЛОГІЇ, ПСИХІАТРІЇ ТА НАРКОЛОГІЇ НАМН УКРАЇНИ»
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНИЙ ЦЕНТР
УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ МОН УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМ. БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ПОЛЬСЬКИЙ КАМПУС КИЇВСЬКОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
(М. БИТОМ, ПОЛЬЩА)
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ГАБРОВО (БОЛГАРІЯ)
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ – ВАРНА (БОЛГАРІЯ)
ГО «МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ОСВІТИ І НАУКИ»
ГО «СПІЛКА ОСВІТЯН УКРАЇНИ»
ГО «АСОЦІАЦІЯ ПСИХОТЕРАПЕВТІВ І ПСИХОАНАЛІТИКІВ УКРАЇНИ»
ВГО «УКРАЇНСЬКА АСОЦІАЦІЯ ЛІКАРІВ-ПСИХОЛОГІВ»

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

«ОСВІТА І НАУКА В ПЕРІОД ГЛОБАЛЬНИХ КРИЗ ТА КОНФЛІКТІВ У ХХІ СТОЛІТТІ»

(08–09 грудня 2023 року)

м. Київ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ МАТЕРІАЛІВ

Київ
ДП «Експрес-об'ява»
2023

УДК 327.5[001.89+378](477)[2014/2023]
О72

**Міжнародна науково-практична конференція
присвячена аналізу актуальних проблем
освіти і науки в умовах
глобальних криз та конфліктів.**

О72 **Освіта і наука** в період глобальних криз та конфліктів у XXI столітті: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і наука в період глобальних криз та конфліктів у XXI столітті» (Київ, 08–09 грудня 2023 року). / упор. В. Шпак; за загальною редакцією С. Табачнікова. Київ : ДП «Експрес-об'ява», 2023. 196 с.

ISBN 978-617-7389-28-5

DOI 10.51587/9786-1773-89285-2023-017

До збірника увійшли матеріали і тези доповідей, подані до оргкомітету учасниками Міжнародної науково-практичної конференції «Освіта і наука в період глобальних криз та конфліктів у XXI столітті» (Київ, 08–09 грудня 2023 року).

Матеріали будуть актуальними для науковців, працівників освіти, студентів, молодих вчених і широкого кола читачів.

Тексти публікуються в авторській редакції. За науковий зміст і якість поданих матеріалів відповідають автори.

УДК 327.5[001.89+378](477)[2014/2023]

ISBN 978-617-7389-28-5

© ГО «НАН ВО УКРАЇНИ», 2023

З М І С Т

I. СУСПІЛЬНІ НАУКИ

ГРИБАН Григорій Петрович,
ПИЛИПЧУК Павло Борисович

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО
ВИХОВАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ 7

ЗАДОРЖНА Анна Володимирівна,
ГНАТІВ Назарій Миронович

ПРО СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ
ІТ-КОМУНІКАЦІЙ В ОСВІТІ ТА НАУЦІ 12

ЛАЗАРЄВ Віктор Вікторович

МОВА ПРАВА ТА ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ 17

ЛЮБИЦЕВА Ольга Олександрівна,
СМИРНОВ Ігор Георгійович,
БУЧКО Жанна Іванівна,
КОЧЕТКОВА Ірина Валентинівна,
ГРИНЮК Діана Юріївна

ТУРИСТИЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ВАРІАНТИ
ПІСЛЯВОЄННИХ ЗМІН 22

ЧЕРЕП Алла Василівна,
ВОРОНКОВА Валентина Григорівна,
ЧЕРЕП Олександр Григорович,
НІКІТЕНКО Віталіна Олександрівна

ОСВІТА, НАУКА ТА ЦИФРОВІ НАВИЧКИ ХХІ СТОЛІТТЯ 32

ШЕЛИХ Андрій Андрійович

ПРАВО ЯК ОСНОВА ПРОЦЕСУ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ 48

II. СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ГУЛЬТАЙ Михайло Мирославович

ЗАХИСТ КОНСТИТУЦІЙНИМ СУДОМ УКРАЇНИ ПРАВ І
СВОБОД ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА (ЗАГАЛЬНІ ПИТАННЯ) 57

ДРОБУШ Ірина Вікторівна,
БЕНЕДИК Людмила Володимирівна

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО НА ОСВІТУ: ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ В
УМОВАХ ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ 67

ЗАПОРОЖАН Валерій Миколайович, МАРІЧЕРЕДА Валерія Геннадіївна, ХАНЖИ Володимир Борисович	
НООЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ЛЮДИНИ ТА ПРИРОДИ В ДОБУ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ВИКЛИКІВ	71
ЗАХАРЧЕНКО Петро Павлович, ЛАВРИК Галина Володимирівна	
ПРАВОВИЙ СТАТУС ПАРЛАМЕНТАРІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	82
КОРЕЦЬ Микола Савич, ІЩЕНКО Світлана Михайлівна	
ТРАНСФОРМАЦІЯ ТА УНІФІКАЦІЯ ЗАГАЛЬНОЇ, ТА НАУКОВО-ПРЕДМЕТНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ	91
МАМОНОВ Костянтин Анатолійович, КОВАЛЕНКО Людмила Борисівна	
ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ОСВІТНІХ ВТРАТ: ПРОБЛЕМИ ОСВІТЯН ТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ	94
РАХМАНОВ Вагіф Мамед Огли, РАХМАНОВ Васіф Вагіф Огли	
АЛГОРИТМ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ В СИСТЕМІ ЛІКУВАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИХ ЗАХОДІВ У ХВОРИХ ІЗ ЗАТРИМКОЮ ПСИХОМОВНОГО РОЗВИТКУ ТА ДЕПРИВАЦІЄЮ СЛУХУ ПІД ЧАС НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	104
ТАРАСЕНКО Галина Сергіївна	
КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ XXI СТОЛІТТЯ	119
ВУЙЧЕНКО Марина Анатоліївна, ШАТОХІН Анатолій Миколайович	
СОЦІАЛЬНА САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЖИТТЄВИХ СТРАТЕГІЙ ВИПУСКНИКІВ УМАНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ САДІВНИЦТВА	125

УДКЗ 41.1-021.414:[327.7:341.461ЄС]

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПАРЛАМЕНТАРІВ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

ЗАХАРЧЕНКО Петро Павлович,

д. ю. н., професор

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна,

ЛАВРИК Галина Володимирівна,

д.ю.н., професор

Полтавський університет економіки і торгівлі
м. Полтава, Україна

***Анотація.** У статті досліджується правовий парламентарів держав-членів Європейського Союзу – депутатів і сенаторів, розкриваються його особливості. Встановлюється, що за умов здійснення стабільної і повноцінної діяльності парламентом кожної з держав-членів Європейського Союзу (далі – ЄС) правовий статус його членів неминуче узгоджується з утвердженням цінностей конституційної демократії. Парламентарі держав-членів ЄС, зокрема задля участі в діяльності парламентської опозиції, забезпечуються певним обсягом депутатської недоторканності у вигляді індемнітету, що передбачає відсутність відповідальності за голосування та публічні висловлювання в парламенті, а також імунітету, що огороджує від кримінального переслідування, арешту чи затримання без згоди парламенту або тієї його палати, членом якої вони є.*

***Ключові слова:** депутат, сенатор, парламентарій, депутатська недоторканність, індемнітет, імунітет, західна парламентська традиція.*

Вступ. Світовий досвід, і зокрема існування загрози для незалежності і суверенітету держави, її територіальної цілісності, поваги до прав і свобод людини у вигляді емоційно підтримуваних більшістю у суспільстві на тому чи іншому етапі засобів, що мають своїм результатом нівелювання цих та інших конституційних цінностей, їх певне заперечення, змінюють сучасні підходи до розуміння забезпечення ефективного функціонування парламенту як загальнонаціонального колегіального представницького органу влади. Скажімо, забезпечення депутатської недоторканності в аспекті індемнітету чи права на імунітет сьогодні не можуть сприйматися, інакше як на рівні конституційних формулювань, що підтверджені конституційною юрисдикцією більшості демократичних держав, та в межах західної парламентської традиції.

Огляд літератури. Важливе значення для правової науки і практики має викладення принципів підходів до забезпечення вільної і повноцінної роботи парламенту, надійних гарантій народним обранцям в доктринальних працях англійського юриста, судового діяча і члена парламенту часів Єлизавети I та Якова I Едварда Коука (Інститути (The Institutes, або ж The Institutes of the Laws of England – «Інститути законів Англії») у 4-х томах (1628 – 1641 pp.) та Звіти (Reports) у 13-ти томах.); англійського юриста та історика права, члена Палати громад англійського парламенту Вільяма Блекстона («Коментарі до англійських законів» (*Commentaries of Laws of England*)) в 4 томах (1765 – 1769 pp.)); англійського вченого конституціоналіста Альберта Дайсі («Introduction to the Study of the Law of the Constitution» 1885 р. («Вступ до вивчення конституційного права» або, інший варіант перекладу назви вміщений у російських виданнях 1891 р. 1905 р., 1907 р. – «Основи державного права Англії. Вступ до вивчення англійської конституції») та їх відображення у пізніших наукових дискурсах, оглядах. Останнім часом підготовлені, зокрема публікації в дусі ідей першого Федерального канцлера Німеччини Кондрада Аденауера, сповнені прагнення щодо розбудови «молодих демократій», інтеграції в трансатлантичні структури, створення Європейської спільноти, соціальної ринкової економіки [1].

Методи. Відправною точкою на шляху дослідження правового статусу парламентарів держав-членів Європейського Союзу є історичний чи точніше еволюційний (еволютивний) підхід до розгляду цього інституту з мотивів підтвердження його витоків, глибоких історичних традицій; урахування визначеності і стабільності в конституційних приписах й конституційних правовідносинах.

За допомогою порівняльно-правового методу краще об'єктивується оцінка правового статусу членів парламенту кожної держави-члена ЄС за найбільш вимогливими стандартами, в ролі яких виступають цінності конституційної демократії. На цій основі порівняльне конституційне право держав-членів ЄС має можливість виробляти практичні рекомендації щодо вдосконалення конституційного законодавства у відповідній державі. Позаяк у рамках ЄС продовжують існувати лише національні конституційно-правові системи окремих держав з їхніми особливостями та індивідуальною своєрідністю, то одним із найважливіших завдань порівняльного конституційного права держав-членів ЄС є виявлення загального та особливого у розвитку цих конституційних систем. І досягається це, насамперед, шляхом порівняння конституційно-правового порядку держав-членів ЄС». Для цього за-

стосовується спосіб, що отримав у науці порівняльного правознавства назву горизонтальних досліджень, що передбачає вивчення правових інститутів на певному етапі розвитку суспільних відносин, але в різних правових сім'ях, країнах, у нашому випадку – конституціях держав-членів ЄС.

Результати та обговорення. Членами парламентів держав-членів ЄС є депутати і сенатори, які, відповідно до конституцій, мають не тотожний правовий статус. Депутати – обрані народом професійні парламентарі, які з моменту отримання депутатського мандата наділяються спеціальними правами та привілеями, найважливішим з яких є невідповідальність і недоторканість (імунітет) депутата. Сенатори – члени верхньої палати законодавчого органу у низці держав. Відмінність між ними полягає в тому, що депутати обираються, а сенатори у державах-членах ЄС можуть як обиратися (у Іспанії, Польщі; у Австрії обираються ландтагами земель; у Чехії – на шість років за мажоритарною системою; у Франції – лише голосами виборщиків-депутатів, членів обласних і генеральних рад департаментів, а також муніципальних рад), так і призначатися. У Бельгії, наприклад, Сенат, що складається із 71 члена, формується чотирма суб'єктами: народом, що на прямих виборах обирає сенаторів (25 від фламандців і 15 від франкомовних); призначенням від провінцій (10 від фламандців, 10 від франкомовних, 1 від німців); призначенням іншими сенаторами (10 сенаторів); «за правом» входять члени королівської родини чоловічої статі.

У подальшому для обох вказаних категорій будемо, поруч із іншими, застосовувати й консолідований термін – парламентар.

Більшість держав-членів ЄС запроваджують запобіжні механізми щодо недопущення обрання осіб, котрі обіймають посади, які після обрання будуть несумісними з депутатським мандатом. Так, особи, які перебувають на державній або військовій службі не можуть балотуватися на виборах до вищих органів законодавчої влади у таких країнах як Бельгія, Ірландія, Іспанія, Литва, Румунія, Словаччина, Франція, Хорватія. Конституція Польщі (ст. 102) встановлює традиційне для європейської парламентської традиції положення про несумісність мандатів депутата і сенатора.

У Данії кандидатом на парламентських виборах не може бути зареєстрована особа, яка вчинила діяння, несумісне зі статусом парламентаря. Конституція Нідерландів імперативно забороняє реєстрацію кандидатом на парламентських виборах особу, яка обіймає посаду міністра, державного секретаря, члена Державної Ради, члена Генеральної палати аудиту (Рахункової палати), судді Верховного Суду, Генерального прокурора.

У Конституції Іспанії конституції також перелічено коло суб'єктів, що не можуть балотуватися до парламенту: особи, які належить до королівської родини, обіймають посади Голови Конституційного або Верховного Суду, директора компанії суспільного мовлення, голови дипломатичного або консульського представництва за кордоном.

У Греції та Італії заборонено суміщати депутатський мандат з посадою члена правління, голови правління або генерального директора підприємства, яке отримує субсидії з державного бюджету або має спеціальні пільги [2]. У всіх державах-членах ЄС на рівні Основного закону або спеціальних актів містяться вимоги щодо несумісності депутатського мандату з іншими видами діяльності. За загальним правилом зафіксовано, що депутатський мандат є несумісним з перебуванням на публічній службі, наявністю іншого представницького мандату та здійсненням підприємницької або іншої оплачуваної діяльності. Окрім того, більшість країн встановила низку додаткових вимог, а саме: наявність бездоганної репутації (Ірландія, Данія); відсутність судимості (Італія), неналежність до королівської родини (Австрія, Іспанія); заборона балотуватися особам, що працювали в розвідувальних органах інших держав (Латвія) тощо.

Конституція Німеччини забезпечує рівність кандидатів ще на етапі їхнього балотування. Відповідно до ч. 1 ст. 48 Основного закону Федеративної Республіки Німеччина впродовж двох місяців до виборів у Бундестаг будь-яка особа, яка є кандидатом на отримання мандату, може скористатися неоплачуваною відпусткою з метою підготовки до своєї передвиборчої кампанії.

Кандидат, будучи обраним до парламенту, отримує не лише широкі права, а й чималі обов'язки. Парламентар реалізує їх не лише в стінах найвищого представницького органу, а й поза його межами. У парламентах держав-членів ЄС депутати і сенатори наділені такими правами як право законодавчої ініціативи, право брати участь у обговоренні законопроектів, право подачі запитів, право голосувати, право, бути обраним до парламентських органів. Поза парламентом його члени мають право зустрічатися з виборцями, співпрацювати з ними, вимагати і отримувати необхідну для здійснення депутатських повноважень інформацію [3, с. 305].

Конституції багатьох країн-членів ЄС на членів парламенту накладають такі обов'язки як дотримання регламенту його діяльності, виконання доручень керівних органів парламенту, робота з виборцями. Обраний депутат зобов'язаний брати участь у засіданні парламенту (у своїй палаті або

на загальних засіданнях). В окремих країнах ЄС існує сувора парламентська дисципліна, і за неявку депутата на засідання палати до нього застосовуються заходи впливу. Так, згідно ст. 14 Федерального Закону Німеччини «Про статус членів німецького Бундестагу» від 18 лютого 1977 р., встановлена матеріальна відповідальність за невідвідуванн засідань парламенту. Рада старійшин веде реєстр, до якого мають записуватися депутати, що з'явилися. Якщо парламентар не бере участі в роботі Бундестагу, з його платні віднімається певна сума, яка за загальним правилом становить 50 євро на день. Однак її розмір може бути зменшений у разі: хвороби, тимчасової непрацездатності, відпустки у зв'язку з вагітністю та пологами тощо.

Відповідно до Конституції Республіки Польща, у разі, коли депутат своїми діями перешкоджає роботі палати або її органів (наприклад, депутат ігнорує заклики Маршала до порядку), Президія Сейму може ухвалити рішення про зменшення розміру депутатського окладу або парламентських добових терміном до трьох місяців. Щодо аналогічних порушень із боку сенаторів, справи розглядає Маршал (спікер) Сенату. Якщо парламентаря після неодноразового ігнорування закликів Маршала до порядку не допущено до засідання палати, Президія палати може ухвалити постанову про зменшення розміру платні депутата або позбавити його добових на строк до шести місяців. Також зниженням грошового забезпечення карається відсутність депутата на засіданнях палати або комісії, до якої його обрано, та ігнорування процедури голосування без поважних причин [4, р. 17-21].

З метою сприяння максимально ефективному здійсненню повноважень, парламентарям в Німеччині, Іспанії, Італії та багатьох інших європейських державах на час депутатської чи сенаторської каденції надаються певні юридичні та матеріальні гарантії. Чи не найважливішим серед них є депутатський імунітет, що захищає обранця від затримання, арешту та притягнення до юридичної відповідальності. Це означає, що депутат не може бути затриманий або арештований, проти нього не може бути порушеним кримінальне провадження без згоди палати, членом якої він є.

Конституції держав-членів ЄС визначають межі парламентського імунітету. В Угорщині, Німеччині, Латвії, Литві існує заборона на переслідування парламентаря за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Член Національних зборів Болгарії не може бути заарештований або підданий кримінальному переслідуванню без згоди парламенту, крім випадку затримання на місці вчинення тяжкого злочину. У Фінляндії члени парламенту не можуть бути заарештовані або іншим чином

обмежені у свободі пересування без згоди парламенту. У Бельгії притягнення до кримінальної відповідальності можливе впродовж парламентської сесії лише з дозволу палати у разі затримання підозрюваного з речовими доказами на місці вчинення злочину (ст. 59 Конституції). Ідентична процедура передбачена й за вчинення правопорушень цивільно-правового характеру, зокрема за існуючі заборгованості. Обшук житла члена парламенту здійснюється в присутності очільника (спікера) парламенту.

У Німеччині депутати мають право не давати свідчення щодо осіб, які довірили їм як депутатам певні факти, або навпаки – парламентарі довірили певну інформацію своїм виборцям. У рамках таких відносин не допускається вилучення документів.

Польське конституційне законодавство також надає кожному з членів парламенту імунітет від кримінального переслідування. Парламентар не може бути арештований без згоди палати парламенту за винятком випадків, коли він затриманий на місці вчинення злочину або з метою забезпечення належного процесуального порядку. Про затримання має бути повідомлений глава палати, за вказівкою якого затриманого можуть негайно звільнити [5, р. 66].

У окремих державах-членах ЄС депутатський імунітет поширюється на дорогу парламентаря на сесію і назад. Так, ч.13 ст.15 Конституції Ірландії передбачено, що парламентарі «мають привілей свободи», за винятком зради, тяжкого злочину та злочину проти миру, при слідуванні в палату, поверненні з неї і в період перебування в її межах. Конституція Норвегії у ст. 66 також вказує на неможливість арешту парламентаря під час поїздки до парламенту і під час перебування в ньому інакше, ніж у разі затримання з речовими доказами на місці вчинення злочину.

Разом з тим, Конституція Іспанії не містить норм, що регулюють інститут депутатського імунітету, однак розгляд кримінальних справ про злочин, вчинений членом парламенту, має здійснюватись Верховним Судом. У Нідерландах імунітет для депутатського корпусу також відсутній.

У Польщі у 1998 р. Сейм ухвалив постанову, якою затверджено принципи депутатської етики. Аналогічний акт для Сенату не ухвалювався. У цій постанові встановлені принципи, на основі яких члени нижньої палати мають здійснювати свою діяльність. На її підставі Комісія з депутатської етики розглядає справи депутатів, поведінка яких «не відповідає високому званню депутата» (ст. 145 Регламенту Сейму). Комісія приймає для розгляду справи, віднесені до її компетенції, за власною ініціативою. За результатами

розгляду Комісія може застосувати такі заходи відповідальності стосовно порушника: зробити депутату зауваження, винести попередження, оголосити догану. Постанови у справах про порушення депутатської етики підлягають обов'язковому опублікуванню. Депутат має право оскаржити вказану постанову протягом 14 днів до Президії Сейму.

За загальним правилом депутатський імунітет припиняє свою дію у день завершення чинності мандата.

У Німеччині встановлюються особливі гарантії і для окремих категорій депутатів, таких як державні службовці та викладачі. Якщо депутатом обрано чиновника, його посадові права та обов'язки, включаючи виплату заробітної плати, призупиняються на період чинності мандату і ще на шість місяців, за винятком обов'язку зберігати службову таємницю та заборони приймати винагороди та подарунки, а також прав, що виникають при нещасних випадках. Щодо правового статусу університетських професорів та доцентів, які обираються до Бундестагу, вони можуть продовжувати займатися науковою та педагогічною діяльністю, проте їхня винагорода не повинна перевищувати 25% від попереднього заробітку. Після припинення статусу депутата вони мають бути поновлені у колишньому статусі того університету, з якого обиралися (ст.8-9 Закону «Про статус членів німецького Бундестагу»).

Конституційно-правовий статус членів Бундесрату відрізняється від статусу депутатів Бундестагу. Постійні члени Бундесрату та його заступники підпорядковані своєму земельному уряду і при голосуванні мають відображати його позицію. Вона напрацьовується на нарадах відповідних кабінетів і подається одним із членів Бундесрату, який від імені своєї землі шляхом підняття руки бере участь у голосуванні. Члени Бундесрату не мають парламентської недоторканності і позбавлені значної частини пільг, що надаються депутатам Бундестагу[1].

Депутатський мандат включає ще один компонент гарантій, що отримав назву індемнітет. Це означає з одного боку, що депутат не відповідає за свої рішення і висловлювання у парламенті, а з іншого, отримує грошову винагороду за свою діяльність, включаючи покриття видатків на резиденцію, листування, службові поїздки, оплату праці помічників, користування державними транспортними засобами.

Інститут індемнітету у окремих державах-членах ЄС не має абсолютного характеру. Часто обмеження індемнітету визначаються місцем виголошення висловлювань. У Австрії, Німеччині, Кіпрі, Естонії, Фінляндії, Норвегії парламентар не відповідає за слова, висловлені в стінах парламенту або його

органах. В окремих країнах відсутня відповідальність за висловлювання, виголошені з парламентської трибуни, однак депутати можуть бути притягнені до відповідальності за ті ж самі слова, висловлені на прес-конференціях чи в інтерв'ю для засобів масової інформації (Бельгія, Німеччина, Словенія, Іспанія, Франція, Фінляндія, Естонія, Польща). За перелічених умов імдемнітет залишається чинним фактором у Греції, Угорщині, Італії (якщо інтерв'ю стосується парламентської діяльності депутата), Румунії [2]. За жодних умов імдемнітет не може бути скасований за конституціями Нідерландів, Норвегії, Португалії, Румунії, Словенії, Іспанії.

У всіх державах-членах ЄС депутати та сенатори мають так званий вільний мандат. Вільний мандат – це певне правило, відповідно до якого окремих депутат представницького органу не відповідає за свою діяльність перед виборцями, він не пов'язаний з ними наказами та зобов'язаннями, а, відтак, не може бути достроково відкликаний ними.

Принцип вільного мандата застосовується, зазвичай, у країнах, що відносяться до демократичних держав. Його повною протилежністю є форма застосування імперативного мандата, який включає в себе сукупність трьох елементів: обов'язковість наказів виборців для депутата; обов'язковість звітності депутата; право відкликання депутата виборцями, якщо він не виконує чи погано виконує накази. Імперативний мандат знайшов своє відображення у конституціях колишніх країн соціалістичного табору в Європі, які нині є членами Європейської Унії.

За загальним правилом, припинення терміну дії мандата депутата відбувається, як правило, із завершенням терміну повноважень парламенту; внаслідок смерті депутата; унаслідок позбавлення мандата; унаслідок визнання виборів недійсними. У Законі про вибори у Польщі знайшли відображення і інші, окрім перелічених, підстави для припинення чинності депутатського мандата, а саме: відмови впродовж трьох місяців від складання присяги; втрати пасивного виборчого права; відмови від мандата; позбавлення мандата на підставі рішення Державного Трибуналу; в разі, коли депутат займає на момент обрання або призначається після обрання на посади, що несумісні з депутатським мандатом; подання неправдивих відомостей у процесі люстрації; у разі обрання депутатом Європейського Парламенту [6, с. 13]. У ст. 63 Конституції Литви містяться ще дві підстави для позбавлення парламентаря депутатського статусу – втрата громадянства і позбавлення Сеймом мандата в процесі імпичменту.

У всіх державах-членах ЄС члени парламенту є професійними парламентарями, відтак вони отримують за свою депутатську діяльність солідну винагороду з державного бюджету. У Бельгії рівень отриманої нагороди зафіксований у ст. 66 Конституції. Вона становить на сьогоднішній день понад 86 тис. євро на рік. Найвища заробітна плата у депутатів італійського парламенту, котра становить понад 167 тис євро на рік. Найнижчу винагороду серед держав-членів ЄС отримують депутати болгарського парламенту (16 тис євро на рік). У депутатів Австрії заробітна плата становить близько 120 тис, у Німеччині – майже 110 тис, у Франції – 85 тис, в Естонії – 41 тис, у Фінляндії – 77 тис. У деяких країнах (Франція) розмір винагороди ділиться на дві частини; другу частина депутат може отримувати залежно від відвідування ним засідань парламенту, постійних комісій, зрештою, від активності в роботі.

Таким чином, депутати парламентів держав-членів ЄС у процесі виконання депутатських обов'язків, яке включає і опозиційну діяльність, захищені нормами європейських конституцій від затримання, арешту та притягнення до юридичної відповідальності. Проти нього не може бути порушене кримінальне провадження без згоди палати, членами яких вони є.

Висновки. Отже, Таким чином, за умов здійснення стабільної і повноцінної діяльності парламентом кожної з держав-членів ЄС правовий статус його членів неминуче узгоджується із формулюваннями, якими окреслюється характерна для західної традиції провідна і суттєва роль цього органу в утвердженні цінностей конституційної демократії. Парламентарі держав-членів ЄС, зокрема задля участі в діяльності парламентської опозиції, забезпечуються певним обсягом депутатської недоторканності у вигляді індемнітету, що передбачає відсутність відповідальності за голосування та публічні висловлювання в парламенті, а також імунітету, що огорожує від; кримінального переслідування, арешту чи затримання без згоди парламенту або тієї його палати, членом якої вони є.

Список літератури

1. Аустерман Ф., Менцер Я. Работа Німецького Бундестагу і ідеї для роботи українського парламенту. К., 2016. 32 с.
2. Статус члена парламенту: зарубіжний досвід та пропозиції для України. Інформаційно-аналітичне дослідження. Київ, 2006. URL: <https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2015/09/12.pdf>
3. Конституційне право зарубіжних країн: підручник / [І. О. Бондаренко та ін.; за заг. ред. Н. В. Мішиної, В. О. Міхальова]. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 641 с.
4. Grajewski K., Status prawny posła i senatora, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2006. 171 p.
5. Mordwilko J. Status prawny posła i senator. Prawo parlamentarne: Seminarium dla nowowybranych posłów VI kadencja. Warszawa, 2007. P. 59-70
6. Григоренко А. О. Конституційно-правовий статус народного депутата України і парламентаріїв Італії, Польщі та Угорщини: порівняльний аналіз: автореф. дис. ... канд. юрид. наук.: 12.00.02; Київ. нац. ун-т внутр. справ. К., 2010. 24 с.